

Årstale på Finansnæringens Hovedorganisasjons (FNHs) årsmøte 2008

av Idar Kreutzer

Idar Kreutzer

FNHs årskonferanse arrangeres i år for niende gang etter at FNH ble dannet i 2000, som den første sammenslåing i verden av nasjonale bank- og forsikringsforeninger. Vi har siden fått følge av Island og Finland.

Jeg tror flere land vil komme etter, simpelthen fordi det er næringspolitisk fornuftig å slå kreftene sammen når det er så mye mer som forener oss enn som skiller oss. Finansnæringen står foran store utfordringer, men også muligheter, i et stadig mer globalt og konkurransepreget marked. De gode løsningene finnes gjennom dialog og samarbeid mellom næring og myndigheter, både på nasjonalt og internasjonalt plan. I det arbeidet ønsker FNH å delta med full tyngde på vegne av hele den norske finansnæringen.

Finanskrisen internasjonalt

Det er ikke lenger tvil om at vi står midt i en internasjonal finanskrisen, med røtter hovedsakelig i USA. Også i Europa har banker gått overende eller blitt reddet av andre banker eller av staten. Usikkerheten er fortsatt stor om omfanget av dårlige lån i bankenes porteføljer.

Det som kanskje overrasker mest ved finanskrisen, er at den langt på vei er skapt i finanssektoren selv. Problemene i det amerikanske boligmarkedet ville alene ikke vært nok til å rukke ved det finansielle system, om det ikke hadde vært for sammenbruddet som samtidig fant sted i tilliten mellom finansinstitusjonene.

Det er ennå for tidlig å konkludere om krisens årsaker. Det som er klart er at risikoen knyttet til ulike avanserte finansielle instrumenter har vært sterkt undervurdert av de fleste aktører. Samtidig har tilsynsmyndighetene i flere land ikke sett hva som var i ferd med å skje, før det var for sent.

Jeg tror likevel ikke svipt i tilsynet med finansinstitusjonene, eller et for svakt regelverk er noen hovedårsak til at krisen har kunnet utvikle seg. Hovedårsakene må søkes

Idar Kreutzer er leder av FNHs hovedstyre og konsernsjef i Storebrand ASA.

Årstalen gjengis her litt forkortet. De fleste fotnotene er satt inn av norsk redaktør for Nordisk Forsikringstidsskrift Kristian Trosdahl. FNHs årsmøte fant sted 8. april 2008.

i finansnæringsen selv. Det er blant annet påvist grove og systematiske brudd på interne retningslinjer og etiske standarder som tidligere har preget velrenommerte finansinstitusjoner.

I den grad tilsynet med finansinstitusjonene har sviktet – og det tror jeg det har, spesielt i USA – er det verdt å merke seg at krisen har utviklet seg under Basel I regelverket for tilsyn og soliditet. Det nye og mer avanserte Basel II regelverket trådte først i kraft i januar siste år, og for enkelte banker først i januar i år.

Men det er likevel sider ved dagens regulering som det kan være verdt å se nærmere på i lys av finanskrisen. Jeg tenker da i første rekke på regelverket knyttet til den informasjonen som finansbedriftene skal gi til markedet om sin løpende virksomhet. Jeg tror større åpenhet må til for at aktørene skal ha den nødvendige tillit til hverandre – den tilliten som er helt fundamental for all virksomhet i finansmarkedene.

Samtidig vil jeg understreke at eventuelle endringer i regelverket må gjennomføres på koordinert, internasjonal basis. Problemene er globale i sin natur og kan bare løses gjennom internasjonalt samarbeid. Nasjonale særregler har liten effekt, og kan tvert om virke mot sin hensikt.

Utsiktene for norsk økonomi

Den sterke veksten, som har preget internasjonal og norsk økonomi de siste årene, er ved å avta. USA er kanskje allerede inne i en resesjon, og ringvirkningene av dette er ved å bre seg til andre deler av verden.

At veksten i norsk økonomi fremover blir lavere, betyr imidlertid ikke at vi står foran noen krise. Men høyere renter har begynt å gjøre sin virkning, blant annet ved at veksten i boligprisene har stanset opp. Stadig flere personlig låntakere melder at bufferne til å møte ytterligere renteøkninger med er blitt mindre.

Husholdningenes finansielle stilling er god, og statens finanser er sterke. Det er lite trolig at vi tross svakere utsikter vil se omfattende gjeldsproblemer utvikle seg blant norske lønns-takere.

For næringslivet er det bekymringsfullt at prisveksten og lønnsveksten er på vei opp, nå når konjunktorene er på vei ned. Lønnsavtalene som er inngått i privat sektor, var kanskje lavere enn mange hadde fryktet, men vil likevel forsterke denne utviklingen. Samtidig bidrar høyere renter til en stadig sterkere kronekurs. Summen av dette er svekket konkurranseevne for norske bedrifter.

Ennå er markedene gode og etterspørselen sterk etter norske eksportvarer. Men vi har solid erfaring for at internasjonale nedgangskonjunkturer rammer norske eksportbedrifter hardt. Særlig gjelder dette hvis kronekursen samtidig er sterk slik tilfellet var i 2002-2003, da tusenvis av arbeidsplasser gikk tapt.

Det hviler et hovedansvar på finanspolitikken for at dette ikke skjer igjen. *Handlingsregelen*¹ sier først og fremst at finanspolitikken skal bidra til å jevne ut konjunktursvingningene. Det er når denne betingelsen er oppfylt at det over tid kan brukes 4 prosent av pensjonsfondet over statsbudsjettet. Slik har regelen ikke alltid vært praktisert, men det bør bli rettsnoren for budsjettene i de kommende årene.

Situasjonen for norsk finansnærings

I Norge er finansnæringsen relativt lite direkte berørt av finanskrisen. Ingen norske banker eller forsikringsselskaper har hatt direkte eksponeringer mot det amerikanske ”sub prime” boligmarkedet.

Men *indirekte* får krisen i verdens finansmarkeder likevel betydning også for norske finansinstitusjoner. Vi opplever høyere risikopremier og dyrere og vanskeligere tilgang på likviditet. Krisen har ført til betydelige kursfall på obligasjoner og aksjer. Norsk fi-

nansnæring er på godt og vondt en integrert del av verdens finansmarkeder og krisen trefler derfor også oss. Alle må bære konsekvensene, selv om de ikke er en del av problemet.

Samtidig er det betryggende å kunne konstatere at norsk finansnæring, etter flere gode, år står godt rustet til å møte virkningene av den pågående finanskrisen. Næringen i Norge har høy kompetanse og opererer i et marked som preges av transparens, kompetente kunder og sterk konkurranse. Kvaliteten i utlånsporteføljene er betydelig forbedret gjennom de senere årene, og det er bygget opp solide buffere både i bankene og i forsikringsselskapene. Kredittilsynet kunne derfor i sin Tilstandsrapport som nylig ble lagt frem, konkludere med at finansinstitusjonenes helsetilstand er god.

Men finansnæringen innser at de nærmeste årene kan bli krevende. Både som næring og som enkeltbedrifter er vi opptatt av å bevare vår finansielle styrke og handlefrihet, også gjennom vanskelige tider. Det betyr å drive forsvarlig finansvirksomhet og være lønnsomme. Det er både kundene og samfunnet omkring oss best tjent med.

Finansnæringen og samfunnet

Finansnæringen er en internasjonal næring, med betydelig integrasjon og sterk konkurranse på tvers av landegrensene. Av FNHs medlemmer har nesten halvparten hovedkontor eller morselskap utenfor Norge. FNH er ikke en organisasjon bare for norske finansbedrifter, men for alle som driver finansvirksomhet i Norge.

Finansnæringens rolle og betydning for økonomisk vekst og utvikling har hittil vært lite dokumentert og kommunisert. Næringen har tradisjonelt vært sett på som en nødvendig servicenæring for andre næringer. Samtidig tilhører finansielle tjenester basistjenester i et moderne samfunn som vi ikke klarer oss uten.

*Fafo*² la i januar i år frem en rapport hvor

det dokumenteres at finansnæringen er en næring som står godt på egne ben, med høy verdiskapning og lønnsomme arbeidsplasser. Næringen har høyt utdannende og svært kompetente arbeidstakere som hele tiden møter nye utfordringer i et dynamisk og stadig mer internasjonalt marked.

Finanssektoren kan vise til en svært sterk produktivitetsvekst de siste femten årene. For hele perioden har den årlige veksten i produksjonen per årsverk vært nesten tre ganger så høy som i fastlands-Norge for øvrig. Verdiskapningen per årsverk i finanssektoren var i 2007 rundt 2 1/2 ganger så høy. Jeg tror det viser at finanssektoren byr på arbeidsplasser av en type som Norge trenger i fremtiden.

Det er en økende erkjennelse av finanssektorens betydning for økonomisk effektivitet og vekst. En vel utviklet finanssektor bidrar til bedre fordeling av risiko og anvendelse av kapital, og til lavere kapitalkostnader for bedriftene. McKinsey har beregnet at én arbeidsplass i finansnæringen skaper ytterligere to arbeidsplasser i andre næringer. Innovasjon og nyskaping har bedre kår i land med en godt utviklet finanssektor. Flere land har forstått dette og satser aktivt på å utvikle sin finanssektor som motor for næringsutvikling og vekst.

Finansbedriftenes samfunnsansvar

Fafo-rapporten viser også at bedriftenes samfunnsansvar har fått økende betydning i finansnæringen de siste årene. Finansnæringen beskrives som en katalysator og en av drivkreftene for utviklingen av bedriftenes samfunnsansvar i Norge.

Samfunnsansvar er et tema som engasjerer finansbedriftene og er en sentral del av FNHs *Næringspolitisk holdningsdokument*³ som ble vedtatt på årsmøtet tidligere i dag.

Vi står overfor omfattende globale, samfunnmessige endringer de kommende tiårene, som fundamentalt vil endre grunnlaget

for å drive forretningsvirksomhet. Dette er endringer knyttet til miljø og klima, fattigdom, migrasjon, demografi og teknologisk utvikling. Jeg tror at næringslivets fremtidige vinnere blir bedrifter som utvikler produkter og tjenester på en måte som forener samfunns- og miljømessige utfordringer med lønnsom vekst.

I Næringspolitisk holdningsdokument peker vi på at samfunnsansvaret må være en integrert del av bedriftenes overordnede strategi. Finansnæringsens samfunnsansvar handler om hvordan verdiene skapes. Det forplikter bedriftene til å ta hensyn til hvordan deres atferd påvirker mennesker, miljø og samfunn. Dette ansvaret stiller krav utover lovgivningen som finansmarkedet er underlagt.

FNH oppfordrer alle medlemsbedrifter til å slutte seg til internasjonale retningslinjer, som for eksempel de ti prinsippene til FN's *Global Compact*.

Samfunnsansvar kan knyttes opp mot en rekke indikatorer. En sentral referanse er indeksen som er utarbeidet av *Global Reporting Initiative – GRI*⁴, og som flere av FNHs medlemmer bruker. FNH oppfordrer alle sine medlemmer til å benytte GRI eller lignende rapporteringssystemer som er tilpasset bedriftens størrelse og aktivitetsområder. Rapportering gjør at bedriftene kan etterprøves på sin innsats og det skaper økt tillit og troverdighet.

FNH vil legge til rette for kompetanseheving, og være en pådriver for at næringen legger samfunnsansvar til grunn for sin virksomhet. I kontakten med norske myndigheter, og ved FNHs deltakelse i internasjonale fora, vil arbeidet med finansnærings rolle i samfunnet stå sentralt i årene som kommer.

Finansnæringsens omdømme

Finansnæringsens omdømme bygger på tillit og at vi leverer i forhold til de forventninger omgivelsene har til oss. Finansnæringsen har

stor samfunnsmessig betydning, og vi skal opptre på en måte som ivaretar ansvaret dette innebærer.

FNH arbeider for å forbedre næringens egen praksis samt deler av regelverket med sikte på at alle områder innenfor bank- og forsikring er i takt med samfunnets krav og forventninger. Det innebærer å:

- Begrense antall og omfang av eksisterende og potensielle konfliktområder.
- Gjennomføre tiltak for mer kundevennlige løsninger innen bank og forsikring.
- Øke bevissthet og kunnskap om forsikring og bank blant kunder og myndigheter, samt synliggjøre tiltak som bidrar til å gjøre det enklere å være bank- og forsikringskunde.

Det er tatt mange initiativ fra næringens side de siste årene i tråd med dette. Jeg vil si litt om to av disse initiativene:

FNH og Forbrukerrådet har samarbeidet om en *felles forbrukerundersøkelse* om forsikring som ble presentert 3. april. Finansnæringsen er den første næringen som har gått inn i et slikt samarbeid med Forbrukerrådet. Siktemålet har vært å etablere en omforent plattform for bedre og bredere forståelse av forbrukernes syn på og holdninger til forsikringsnæringsen. Næringsen har tatt resultatene av undersøkelsen på alvor, og iverksatt flere viktige tiltak innenfor de områdene hvor undersøkelsen viser størst forbedringspotensial. Det skal for eksempel bli lettere å sammenligne forsikringsvilkår.

Det andre eksempelet er næringens satsning på *bedre finansiell rådgivning*. Å levere god rådgivning til kundene er en høyt prioritert oppgave for alle finansbedrifter, om de er store eller små eller om kundene er profesjonelle finansaktører eller alminnelige lønns-takere.

Erfaringene med salget av strukturerte spa-reprodukter i det norske markedet har vist at vi ikke alltid har lyktes i å gjøre dette på en god nok måte. Dette er i utgangspunktet produkter

som har en naturlig plass i tilbudet av spareprodukter, men salg og markedsføring i Norge har fått en uheldig form som har satt produktene i miskreditt. Den svært høye graden av lånefinansiering av produktene synes å være særnorsk.

Ved salget av slike til dels kompliserte produkter er det i utgangspunktet en asymmetri i produkt- og markeds kunnskapen mellom leverandør og kunde. Det gir leverandøren et spesielt ansvar for å ivareta kundenes interesser på en best mulig måte. Det er derfor god grunn til å ta lærdom av de erfaringer som er gjort med denne produktgruppen, som også har relevans til andre eller nye produkter som skapes i markedet.

FNH, Sparebankforeningen, Verdipapirfondenes forening og Finansforbundet vedtok i 2003 et sett av minstekrav for kompetanse til finansielle rådgivere. Nå har de samme aktørene gått videre og vedtatt å etablere en autorisasjonsordning for finansielle rådgivere. Målet er en ordning som har høy legitimitet og troverdighet hos myndigheter, publikum og i finansbedriftene selv.

Offentlig og privat arbeidsdeling og samarbeid

Det er lang tradisjon for et nært samarbeid og en praktisk arbeidsdeling mellom det offentlige og finansnæringen om levering av ulike velferdstjenester til befolkningen. Med de betydelige utfordringene som samfunnet står overfor som følge av aldringen av befolkningen bør det vurderes å gi forsikringsbaserte løsninger en større plass i fremtiden. Det kan vise seg å bli nødvendig med betydelig avlastning av de skattefinansierte ordningene om disse skal være bærekraftige.

Et eksempel på en offentlig/privat samarbeidsordning er innføringen av *obligatorisk tjenstepensjon, OTP*. Dette er et ektefødt barn av pensjonsreformen – innført for å av-

laste folketrygden i fremtiden. Ordningen kom på plass på rekordtid. Over 700.000 arbeidstakere fikk innskuddspensjon i 2006 og første kvartal 2007 som følge av reformen. Sterk konkurranse mellom mer enn 20 leverandører har sikret kostnadseffektive og fleksible løsninger.

OTP har et stort utviklingspotensial, om partene i arbeidslivet skulle ønske det. Det ligger blant annet muligheter for å utforme spesielle løsninger for enkeltgrupper og -individer innenfor disse ordningene, slik at de som eventuelt kommer uheldig ut som følge av pensjonsreformen for øvrig, kan kompenseres for dette.

En annen samarbeidsordning som har eksistert lenge er *arbeidsskadeforsikring*. Alle arbeidsgivere er pålagt å tegne arbeidsskadeforsikring for sine ansatte. Myndighetene overveier nå å frata forsikringsselskapene kontrollen over selve skadeoppgjøret ved å legge oppgjøret til et felles statlig oppgjørskontor, sammen med trygdens yrkesskadedekninger.

Vi tror det er en dårlig løsning. Vi er enige i at dagens tosporede system – med erstatning fra trygd og forsikring – bør endres, men da i tråd med Kjønstadutvalgets forslag⁵. Flertallet i dette utvalget gikk inn for overføring til ett forsikringsbasert spor supplert med et eget klageorgan. Det vil gi forenkling og driftsmessig positive effekter.

Skadeoppgjøret er på mange måter selve kjernen i forsikringsproduktet som leveres. Erfaringene som vinnes der og kompetansen som bygges opp, er grunnlaget for å sette riktige premier, og ikke minst å kunne differensiere premiene etter den risiko de ulike arbeidsplasser og arbeidsprosesser representerer. Differensierte premier gir arbeidsgiverne insentiv til å legge arbeidet til rette slik at skader unngås. Derfor har en forsikringsbasert ordning gunstige sosialpolitiske og samfunnsøkonomiske effekter.

Myndighetene vurderer nå om arbeidsskadeordningen skal utvides til også å omfatte

belastningsskader, slik blant annet Landsorganisasjonen (LO) har gått inn for. Det er ofte snakk om kompliserte medisinske problemstillinger med diffuse diagnoser og uklare årsaker. Kostnadene må samtidig påregnes å bli høye. Forsikringsselskapene er vel forberedte på å bidra i de vurderingene som skal gjøres her.

Næringspolitikk for finansnæringen

Globaliseringen og internasjonaliseringen av de finansielle markedene skjerper konkurransen om kundene og om kapitalen. Dette innebærer både trusler og muligheter for den norske finansielle sektoren. Trusselen ligger i å tape kunder og markedsandeler til finansbedrifter fra andre land der rammebetingelsene er bedre. Mulighetene ligger i å utvikle grunnlaget for å drive finansvirksomhet i Norge slik at næringen kan møte konkurransen både i inn- og utland.

Konkurransen mellom finansielle sentra er økende, og stadig flere land og byer satser målbevisst for å styrke sin attraktivitet som senter for finansiell virksomhet. City of London offentliggjør nå hvert halvår en indeks – *Global Financial Centres Index* – som rangerer verdens ledende finansielle sentra. I den siste utgaven fra mars 2008 ligger Oslo på en 45. plass, mens Stockholm ligger på 32. plass.

Slike rangeringer har sine svakheter, og vi skal ikke ta dem alt for bokstavelig. Men de kan gi oss veiledning på hvor det skorter, og hvor en innsats kan gjøres for å legge forholdene bedre til rette for at vi kan beholde og utvikle videre en betydelig og innovativ finansiell sektor i Norge. Jeg vil særlig peke på to forhold:

- For det første er det et paradoks at Norge scorer bedre på generell konkurransedyktighet – en 13. plass – enn på konkurransedyktighet for finansnæringen.⁶

- For det andre er det verdt å merke seg at Oslo gjennomgående beskrives som et volatilts finansielt senter, med stor sensitivitet for faktorendringer. Relativt små endringer i konkurransefaktorene kan dermed ha betydelige konsekvenser for næringens konkurransekraft – begge veier.

Det understreker betydningen av å ha et bevisst forhold til hvordan endringer i rammevilkår påvirker næringens konkurransesituasjon, og betydningen av en åpen og forpliktende dialog mellom næringen og myndighetene om rammebetingelser og utviklingen av næringen.

Samarbeid og dialog mellom næringen og myndighetene er avgjørende dersom vi skal lykkes med å gjøre det mer attraktivt å drive finansnæring i Norge. I den forbindelse vil det også være naturlig å vurdere noe mer omfattende delegering av arbeidsoppgaver fra Finansdepartementet til Kredittilsynet, slik blant andre IMF har anbefalt.

Andre land har kommet betydelig lenger enn oss når det gjelder å forstå hva den økende internasjonaliseringen betyr, og betydningen av målrettet satsing og konstruktivt samarbeid mellom næring og myndigheter for å styrke konkurransekraften. Prosjektet *Finansplats Stockholm* er et eksempel på slikt samarbeid.

At svenskene satser, er en mulighet for oss, og ingen trussel. Konkurransen mellom finansielle sentra er ikke noe nullsum-spill. I City of London-rapporten beskrives dette slik:

*“Financial centre competitiveness is not a zero-sum game where one centre’s gain is another’s loss. London and New York are complementary to each other and each thrives on the other’s success”.*⁷

Det samme gjelder forholdet mellom Oslo og Stockholm. Hvis svenskene lykkes, men ikke vi, så er det alvorlig for oss. Hvis begge parter lykkes, vil det styrke den nordiske regionen og være positivt for begge land.

Mange mener at toppåret for olje- og gassproduksjonen er passert. Da er det også nødvendig å tenke gjennom hva som kan erstatte inntektene fra olje- og gassvirksomheten i fremtiden. Finansnæringen er kompetansebasert, med høy verdiskaping, og potensial til å bli en viktig fremtidsnæring for Norge.

FNH vil derfor gjerne invitere myndighetene til å være med oss i en felles dugnad for finansnæringen i Norge. Fra FNHs side ønsker vi oss en åpen men forpliktende dialog med vårt "næringsdepartement" – Finansdepartementet – om nærings styrke og svakheter, om rammevilkår, utfordringer og muligheter. Jeg er overbevist om at vi gjennom en slik dugnad – med deltakelse også av Kredittilsynet, Norges Bank og Oslo Børs samt finansnæringens øvrige organisasjoner – kan legge grunnlaget for videre fremgang for vår næring og dermed også for landets økonomi.

Noter

- ¹ *Handlingsregelen* sikter inn på å sikre at statens oljeinntekter gradvis fases inn i økonomien med vekt på å jevne ut svingninger i økonomien for å sikre god kapasitetsutnyttelse og lav arbeidsledighet.
- ² Fafo er en samfunnsvitenskapelig forskningsstiftelse som arbeider med problemstillinger innen arbeidsliv, velferdspolitik og levekår nasjonalt og internasjonalt.
- ³ Dette dokumentet er nærmere omtalt i *Kommentaren* i dette nummeret av Nordisk Forskrings-tidsskrift. Det finnes i sin helhet på FNHs hjemmeside: www.fnh.no under "Om FNH" og "Program".
- ⁴ Mer informasjon om dette finnes på nettsiden: <http://www.globalreporting.org>
- ⁵ Offentlig utvalg ledet av prof. Asbjørn Kjønstad ved Universitetet i Oslo med oppgave å vurdere yrkesskadeforsikringsordningen. Utvalget la fram sin innstilling i NOU 2004:3.
- ⁶ IMD World Competitiveness Scoreboard 2007
- ⁷ Global Financial Centres Index 2, Y/Zen September 2007.

FNs Global Compact bygger på disse 10 prinsippene:

Menneskerettigheter

- 1. prinsipp:** bedrifter skal støtte og respektere vernet om internasjonalt anerkjente menneskerettigheter
- 2. prinsipp:** sikre seg at de ikke medvirker til menneskerettighetsbrudd

Arbeidslivsstandarder

- 3. prinsipp:** bedrifter skal overholde organisasjonsfriheten og den reelle anerkjennelse av retten til kollektive forhandlinger
- 4. prinsipp:** sette en stopper for alle former for tvangsarbeid
- 5. prinsipp:** reelt bringe barnearbeid til opphør
- 6. prinsipp:** sette en stopper for diskriminering i forhold til ansettelse og yrke

Miljø

- 7. prinsipp:** bedrifter skal støtte et føre-var-prinsipp i forhold til miljøutfordringer
- 8. prinsipp:** ta initiativ for å fremme økt ansvarlighet i forhold til miljøet
- 9. prinsipp:** oppmuntre til utvikling og spredning av miljøvennlig teknologi

Anti-korrupsjon

- 10. prinsipp:** bedrifter skal motarbeide alle former for korrupsjon, inkludert utpressing og bestikkelser

Mer informasjon kan finnes på nettsiden:
<http://www.unglobalcompact.org>